

การประยุกต์หลักราชวสดีธรรมสำหรับงานราชการ

Application of Rajavasatidhamma for Civil Service Work

พระจิตติ กิตติปิณฺโณ (จํานงคฺสฺข)¹

PhraThiti Kittipanyo (Chamnongsuk)

Received: November 19, 2022

Revised: February 20, 2023

Accepted: March 01, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาราชวสดีธรรมในวิธราชดก 2) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างราชวสดีธรรมกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และ 3) ประยุกต์หลักราชวสดีธรรมสำหรับงานข้าราชการ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาข้อมูลจากพระไตรปิฎก อรรถกถา งานวิจัยและเอกสารต่าง ๆ วิเคราะห์ บรรยายโดยการพรรณนา ผลการวิจัย พบว่า 1) ราชวสดีธรรมเป็นหลักปฏิบัติราชการ 49 ประการ หากผู้ปฏิบัติราชการไม่ปฏิบัติตามจะถือว่าเป็นผู้ที่บกพร่องในหน้าที่ของตน การมีจรรยาบรรณต่อตนเอง การมีจรรยาบรรณต่อหน่วยงาน การมีจรรยาบรรณต่อผู้บังคับบัญชา และการมีจรรยาบรรณต่อผู้อื่นและสังคม เป็นหลักที่ผู้ปฏิบัติราชการพึงปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์ ประหยัด อดทน สุภาพอ่อนน้อม และรักในหน้าที่การงานของตน 2) หลักราชวสดีธรรมมีความสัมพันธ์กับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ อิทธิบาท 4 จักรวรรดิธรรม พรหมวิหาร 4 อคติ สปัจริยธรรม ราชสังคหธรรม อปริหานิยธรรม โดยมีความสำคัญต่อผู้ปฏิบัติงานราชการ เพื่อให้มีความสงบสุขสำหรับปัจเจกชนและสังคมโดยรวม และ 3) การประยุกต์หลักราชวสดีธรรมสำหรับงานข้าราชการ ใช้ในการควบคุมตนเอง ในการปฏิบัติต่อผู้อื่น และการทำงาน ใช้ในการยับยั้งอารมณ์ พฤติกรรม และความปรารถนาตามธรรมชาติของบุคคล ในการตอบสนองต่อเป้าหมายระยะสั้นที่มีความดึงดูดใจ เพื่อที่จะบรรลุเป้าหมายในระยะยาว และเป็น

¹ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา;

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Ratchasima Campus

Corresponding author, e-mail: Thiti-mammos@gmail.com, Tel. 064-0904496

การกระทำตามกฎหมายหรือบรรทัดฐานของสังคม เพื่อการปฏิบัติต่อผู้อื่น โดยการมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ไม่หวังสิ่งตอบแทน อีกทั้งยังต้องเปิดใจรับฟังผู้อื่นด้วยความอยากเข้าใจผู้อื่นจริง ๆ จะช่วยให้ความสัมพันธ์ยั่งยืน การพูดความจริงทำให้ผู้อื่นมีพื้นที่ในการพูดความจริงและการกระทำจากความจริงใจ และประยุกต์ใช้ในการทำงานโดยในการทำงานต้องมีความรอบคอบ รวดเร็ว ขยันหมั่นเพียร นอกจากนั้น จะต้องศึกษาและพัฒนาตนเองให้มีความรู้ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของทางราชการและประชาชนเป็นสำคัญ

คำสำคัญ: การประยุกต์, หลักธรรม, ข้าราชการ, ราชวสดีธรรม

Abstract

The purposes of this research article were 1) to study Rajavasatidharma in the Vidhura Jataka; 2) to study the relationship between Rajavasatidharma and Buddhist principles; and 3) to apply Rajavasatidharma for civil service work. It was a qualitative research by studying the information from Tipitaka, Commentaries, research papers and various documents. Analysis was described by description. The results of the research revealed that 1) Rajavasatidhamma was the 49 principles of official practice. If the government officials failed to comply, they will be considered defective in their duties. Having self-ethics, having ethics towards the organization, having ethics towards supervisors and having ethics towards others and society were the principles that the government officials should perform their duties with diligence, honesty, economy, orderliness, patience, courteousness and love in their work; 2) Rajavasatidhamma was related to the Buddhist principles, namely Iddhipada 4, Cakkavattidhamma, Brahnavihara, Agati, Sappurisdhamma, Rajasangahadhamma, and Aparihaniyadhamma which were important to the government officials to provide peace for the individual and society as a whole; and 3) application of Rajavasatidhamma for the government officials used in self-control, in dealing with others and working, it was used to suppress a person's natural emotions, behaviors and desires in response to short-term goals that were attractive in order to achieve long-term goals and acted according to the rules or norms of society for the

treatment of others by being generous but not expecting anything in return. You also needed to be open-minded and listened to others with a real desire to understand others. This will help your relationship last. Speaking the truth gave others space to speak the truth and acted with sincerity and applied to work by working with prudence, speed, diligence. In addition, the government officials must study and develop themselves to have the knowledge and ability to use modern technology, taking into account the interests of the government and the people was important.

Keywords: Application, Dhamma, Government, Official Rajavasatidhamma

บทนำ

ระบบราชการถือเป็นกลไกสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งของรัฐในการบริการสาธารณะแก่ประชาชน การพัฒนาระบบราชการให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกประเทศในแต่ละยุค ระบบราชการไทยแต่เดิมในอดีตเกิดขึ้นภายใต้สังคมในระบบเกษตรกรรมที่สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองดำรงอยู่ภายใต้ระบบการผลิตและความสัมพันธ์ทางสังคมและการเมืองของผู้คนเป็นไปอย่างเรียบง่าย ไม่สลับซับซ้อน แต่ในปัจจุบัน ระบบเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ได้เปิดกว้างและมีความสลับซับซ้อนมากขึ้นจึงจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง (วิชาญ สัตย์, 2559) ปัจจุบันพบว่า การปฏิบัติงานและการบริหารงานในหน่วยงานของภาครัฐ ไม่ได้มีประสิทธิภาพหรือประสิทธิผลเท่าที่ควร การดำเนินงานของหน่วยงานนั้นมีลักษณะซับซ้อน ยากแก่การเข้าใจและเต็มไปด้วยกฎระเบียบ ข้อบังคับที่มีไว้เพื่อควบคุมการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่และประชาชนผู้มารับบริการ จนทำให้ใช้เวลาในการปฏิบัติงานที่ยาวนานกว่าจะบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ทำให้หน่วยงานขาดความคล่องตัว อีกทั้งระบบการจัดการและการดำเนินงานที่เป็นลายลักษณ์อักษรเป็นเรื่องที่ยุ่งยากและใช้เวลานาน เหตุการณ์ในลักษณะนี้เรียกว่า ความล่าช้าในการปฏิบัติราชการ ซึ่งส่วนใหญ่ถูกมองว่ามีสาเหตุมาจากข้าราชการใช้ข้ออ้างในการปฏิบัติตามกฎระเบียบให้ถูกต้องเป็นสำคัญ เพื่อให้ตนเองพ้นจากคำกล่าวหาไว้ก่อน จากผลที่ปฏิบัติงานล่าช้าจนทำให้การบรรลุวัตถุประสงค์ของหน่วยงานในการให้บริการแก่สังคม ประชาชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องผิตเพี้ยนไป ส่งผลกระทบโดยตรงต่อพันธกิจของหน่วยงาน ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่น่าไปสู่ความล้มเหลว เสื่อมประสิทธิภาพ อีกทั้งยังทำลายความศรัทธาที่ประชาชนมีต่อระบบราชการของไทยจนหมดสิ้น หน่วยงานภาครัฐในปัจจุบันนี้ ถึงแม้

จะมีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและแนวทางปฏิบัติงานที่ทันสมัยเข้ามาใช้ในการปฏิบัติงานแล้ว แต่การปฏิบัติงานต่าง ๆ ยังต้องผ่านขั้นตอนการพิจารณาและใช้เวลานาน ทำให้หน่วยงานถูกมองว่า ล่าช้า ทั้งที่ข้าราชการปฏิบัติงานอย่างเต็มที่ หากปล่อยให้ลักษณะเช่นนี้ก็จะยิ่งเสียภาพพจน์ และข้าราชการผู้ปฏิบัติงานก็จะเสียกำลังใจและท้อแท้ในการปฏิบัติราชการ

พระพุทธศาสนาทั้งที่เป็นส่วนพระธรรม คือ คำสอน และพระวินัย คือคำสั่งมีคุณค่าต่อการปกครอง ทั้งในด้านการปกครองตนเอง การปกครองหมู่คณะและการปกครองประเทศหรือสังคมโดยส่วนรวมตลอดจนมีการปกครองโลกอยู่มาก กล่าวคือ มุ่งส่งเสริมให้บุคคลหมั่นสำรวจ ผูกพัน ปรับปรุง เคารพ ควบคุม บังคับภายในคือจิตใจ เชื่อมมันรับผิดชอบต่อตนเอง เป็นการปกครองตนเอง รู้จักธรรมชาติและความต้องการของผู้อื่น ใช้พระคุณควบคู่กับการใช้พระเดช เป็นการปกครองหมู่คณะและปกครองประเทศหรือสังคมโดยส่วนรวม ตลอดมีการใช้ธรรมเป็นโลกบาล คือ หิริและโอตตปปะ ซึ่งเป็นการปกครองโลก สังคมไทยได้รับอิทธิพลคำสอนของพระพุทธศาสนา เกี่ยวกับการบริหารและการปกครอง โดยเฉพาะที่นำมาจากคัมภีร์ชาดก คือ ราชวสดีธรรม 49 ประการ ซึ่งเป็นธรรมของข้าราชการ เมื่อมองในแง่รัฐศาสตร์ ก็คือหลักแห่งการบริหารและการปกครองกายและใจ ซึ่งเมื่อนำปฏิบัติตามแล้วจะทำให้ชีวิตดำเนินไปในแนวทางที่ถูกต้องและก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ตนเองและสังคม เพื่อให้ท่านผู้มีหน้าปฏิบัติงานราชการทั้งหลายได้ศึกษา หลักปฏิบัติราชการ หรือราชวสดีธรรมจากคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา แล้วนำไปพิจารณาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับการสมัยและใช้ให้เป็นประโยชน์แก่การปฏิบัติราชการ และเพื่อแสดงถึงความดีเด่นของพระพุทธศาสนาในอีกแง่หนึ่ง จึงได้นำหลักราชวสดีธรรมหรือหลักปฏิบัติราชการนี้จากวิรุทธชาดก ซึ่งปรากฏอยู่ในอรรถกถา มหานิบาตชาดก ภาคที่ 10 ออกมาประยุกต์ใช้กับราชการในปัจจุบัน อรรถกถาชาดกจะกล่าวถึงอดีตชาติของพระพุทธเจ้าในขณะที่ยังทรงเสวยพระชาติเป็นพระโพธิสัตว์ แล้ว ยังมีการกล่าวถึงหลักธรรมที่ทรงแสดงในโอกาสต่าง ๆ อันเป็นสาระคำสอนเพื่อมุ่งอบรมสั่งสอน พระภิกษุ และสาวกให้ประพฤติปฏิบัติตามรวมถึงข้อห้ามปรามมิให้ปฏิบัติ ทั้งสาระคำสอนดังกล่าวยังสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางสำหรับการดำเนินชีวิตของบุคคลทั่วไป เช่น ให้มีความกตัญญู ให้เคารพบุคคลที่ควรเคารพ ให้รู้จักใช้ปัญญาในการแก้ไขปัญหา เป็นต้น ซึ่งสามารถจำแนกสาระสำคัญ คำสอนสำหรับในการรับราชการนั้น ปรากฏแทรกอยู่ในวิรุทธชาดก อันเป็นชาดกที่ 9 ในเทศชาติชาดก ซึ่งพระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพระวิรุบบันตติได้กล่าวสอนราชวสดีธรรม คือหลักธรรมสำหรับผู้เป็นข้าราชการเพื่อเป็นหลักยึดในการปฏิบัติหน้าที่ โดยสามารถแบ่งออกเป็นหลักในการปฏิบัติตน ต่อพระมหากษัตริย์ ผู้บังคับบัญชาาระดับสูง และหลักการวางตนในฐานะข้าราชการ

ราชวสดีธรรมเป็นหลักธรรมที่ใช้สำหรับข้าราชการ ซึ่งเป็นผู้ได้บังคับบัญชา ที่จะพึงปฏิบัติต่อพระราชา ซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาโดยตรงก็ตามที่ แต่ก็ย่อนามาประยุกต์ใช้กับผู้นำ หัวหน้า นักบริหาร นักการเมืองระดับต่าง ๆ ได้ นอกจากนั้น ยังจะช่วยเสริมสร้างบุคลิกภาพให้ผู้ปฏิบัติมีเสน่ห์ เป็นที่พอใจรักใคร่ของผู้ร่วมงานทั่วไป ผู้เขียนจึงมีความสนใจที่จะประยุกต์หลักราชวสดีธรรมสำหรับงานข้าราชการ นอกจากจะทราบถึงหลักราชวสดีธรรมที่ปรากฏในวิสุทธิราชดกแล้ว ยังสามารถนำหลักราชวสดีธรรมมาประยุกต์ใช้กับข้าราชการในสังคมไทยได้เป็นอย่างดี

นอกจากนี้ ยังมีผู้ที่ได้ศึกษาวิจัยที่สัมพันธ์กับการประยุกต์หลักราชวสดีธรรมสำหรับราชการ ไว้ดังนี้

พระวันเพ็ญ กนโก (2556) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์หลักสัจจะที่ปรากฏในวิสุทธิบัณฑิตชาดก” พบว่า วิสุทธิบัณฑิตได้ประพฤติปฏิบัติ และแสดงให้เห็นผู้อื่นได้ปฏิบัติตามหลักธรรมที่สนับสนุนกับสัจจะในวิสุทธิบัณฑิตชาดกได้แก่ ทศพิธราชธรรม, จักกวรรคิธรรม, พรหมวิหาร, ขรรวาสธรรม, อธิฐานธรรม, สังคหวัตถุ ที่วิสุทธามาศยปฏิบัติ มาอย่างต่อเนื่อง จึงได้รับยกย่องจากบุคคลทั้งหลายว่าท่านเป็นบัณฑิตเป็นผู้ที่มีสัจจะ ส่วนหลักธรรมที่เป็นปฏิกิริยาต่อหลักสัจจะนั้น ส่งผลทำให้ไม่สามารถที่จะเข้าถึงหลักสัจจะได้ ดังนั้นจึงต้องศึกษาและให้รู้เท่าทันเพื่อให้หลักสัจจะได้เกิดขึ้นในใจและสามารถนำมาปฏิบัติเกิดผลต่อตนเองและผู้อื่น

สุวรรณา เกรียงไกรเพชร (2552) ได้ให้ความหมายของราชวสดีธรรมไว้ว่า ราชวสดี คือ ธรรมะเรื่องหนึ่งที่ปรากฏแทรกอยู่ในวิสุทธิราชดก กล่าวถึงหลักธรรมที่พระวิสุทธิบัณฑิตกล่าวสั่งสอนบุตร เพื่อเป็นหลักปฏิบัติสำหรับปฏิบัติสำหรับผู้ที่ป็นข้าราชการจะพึงปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน และเพื่อเป็นหลักสำหรับยึดถือในการปฏิบัติหน้าที่ ตลอดจนการแก้ไขปัญหา

สายวรุณ น้อยนิมิตร (2552) ได้ให้ความหมายของราชวสดีธรรมไว้ว่า ราชวสดี คือ คำสอนในอรรถกถาชาดกมีฐานะเป็นวรรณคดีคำสอนของไทย มีสาระคำสอน 3 ส่วน คือ แนวทางการดำเนินชีวิต เช่น มีความเพียร ะมัดระวังวาจา ไมโลภ เป็นต้น และแนวทางการปฏิบัติต่อผู้อื่น เช่น การเลือกคบมิตร เป็นต้น และแนวทางการปฏิบัติตนตามฐานะในสังคม เช่น การเป็นสามี ภรรยา ผู้ปกครอง ข้าราชการ และนักบวช เมื่อเปรียบเทียบกับวรรณคดีคำสอนของไทย พบว่ามีสาระคำสอนตรงกับอรรถกถาชาดก เช่น คำสอนสำหรับกษัตริย์ และข้าราชการ เป็นต้น

พระมหาวิมล บุษย์ลุ่ม (2548) ได้ศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมชาดกเรื่องวิสุทธิบัณฑิต ฉบับพระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหลวงชินวราวุฒินกับฉบับภาคเหนือและภาคอีสาน ซึ่งสามารถสันนิษฐานที่มาของเรื่องได้ว่าฉบับชินวราวุฒิน และฉบับภาคเหนือมีที่มาจากอรรถกถาชาดก และฉบับ

ภาคอีสานสันนิษฐานว่ารับมาจากฉบับภาคเหนือ ส่วนเนื้อหาทั้ง 3 ฉบับแสดงให้เห็นสภาพสังคม การปกครอง การประกอบอาชีพ ค่านิยม และความเชื่อทางพระพุทธศาสนาที่คล้ายกัน

พัฒน์ เพ็งผลา (2528) ได้กล่าวว่า ราชวสดีธรรม ปรากฏอยู่ในอรรถกถาชาดก เป็น คัมภีร์อรรถกถาที่พระพุทธโฆษาจารย์ได้แต่งขึ้นเพื่ออธิบายขยายความชาดก อันว่าด้วยพระชาติในอดีตของพระพุทธเจ้า คัมภีร์ชาดกเป็นคัมภีร์หนึ่งในชุดทกนิยายแห่งพระสุตตันตปิฎก ประกอบด้วย คาถาอย่างเดียว ไม่มีคำอธิบายเป็นเรื่องราวแบบร้อยแก้วปะปนอยู่เหมือนอรรถกถาชาดก

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาราชวสดีธรรมในวิสูตรชาดก
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างราชวสดีธรรมกับหลักธรรมอื่น ๆ ในพระพุทธศาสนา
3. เพื่อประยุกต์หลักราชวสดีธรรมสำหรับงานราชการ

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเรื่อง การประยุกต์หลักราชวสดีธรรมสำหรับงานราชการ เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร มีวิธีการดำเนินการวิจัยต่อไปนี้

1. ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ จากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2539 พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2500 และอรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2560
2. ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากชั้นทุติยภูมิ จากเอกสารตำราและรายงานวิชาการที่เกี่ยวข้องในเรื่องที่ศึกษา
3. วิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดตามกรอบของวัตถุประสงค์ และประเด็นต่อไปนี้ในการประยุกต์ใช้หลักราชวสดีธรรมสำหรับงานข้าราชการจะส่งผลให้วิถีชีวิตมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีและไม่ดี เพื่อลดปัญหาของข้าราชการในสังคมปัจจุบัน
4. เรียบเรียง และสรุปผลการวิจัยพร้อมข้อเสนอแนะ
5. นำเสนอผลการวิจัยโดยพรรณนาวิเคราะห์

สรุปผลการวิจัย

1. ราชวสดีธรรม เป็นหลักปฏิบัติราชการ 49 ประการ มีความสำคัญต่อผู้ปฏิบัติงานราชการเป็นอย่างมาก ถ้าหากผู้ปฏิบัติราชการไม่ปฏิบัติตามหลักราชวสดีธรรมก็จะถือว่าเป็นผู้ที่

บกพร่องในหน้าที่ของตน การมีจรรยาบรรณต่อตนเอง การมีจรรยาบรรณต่อหน่วยงาน การมีจรรยาบรรณต่อผู้บังคับบัญชา และการมีจรรยาบรรณต่อผู้อื่นและสังคม เป็นหลักที่ผู้ปฏิบัติราชการพึงปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์ ประหยัด อดทน สุภาพอ่อนน้อม และรักในหน้าที่การงานของตน หลักปฏิบัติราชการตามแนวราชวสุธรรมดั่งกล่าวนี้นี้แม้จะพูดในบริบทหรือความคิดแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ แต่ก็สามารถประยุกต์ใช้กับงานทุกประเภทไม่ว่างานราชการหรืองานเอกชน ไม่ว่างานที่อยู่ภายใต้ระบอบการปกครองใด แม้การทำงานในปัจจุบัน ซึ่งมีกระบวนการซับซ้อนขึ้น เช่น การปรับแผน การวางแผน การตั้งเป้าหมาย การควบคุม การประเมินผล ก็ยังต้องอาศัยข้าราชการหรือผู้ปฏิบัติงานที่มีคุณสมบัติต่าง ๆ จึงจะได้ผลดีและรวดเร็ว เป็นคุณธรรมและค่านิยมของบุคคลนั้น คือ การยอมรับว่าสิ่งใดดี สิ่งใดชั่ว สิ่งใดสำคัญสิ่งใดไม่สำคัญ สิ่งเหล่านี้ต้องได้รับการปลูกฝังตั้งแต่เด็กจนถึงผู้ใหญ่ การเห็นผิดเป็นชอบย่อมขึ้นอยู่กับการเรียนรู้ซึ่งเป็นเรื่องที่ประสบทั้งในอดีตและปัจจุบัน นอกจากนั้นการที่บุคคลจะมองเห็นว่าสิ่งใดสำคัญมากหรือน้อยก็อาจจะเปลี่ยนแปลงไปได้ตามสถานการณ์และยุคสมัยด้วย เช่น การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและธรรมชาตินั้น เป็นคุณธรรมและค่านิยมที่มีความสำคัญมากกว่าในอดีต เป็นต้น คุณธรรมและค่านิยมต่าง ๆ นั้นจึงเป็นสาเหตุของการทำละเว้นความชั่ว การที่บุคคลมีคุณธรรมและมีค่านิยมที่เหมาะสมแล้วน่าจะเป็นผู้ที่มีจริยธรรมที่เหมาะสมด้วย

2. หลักราชวสุธรรมมีความสัมพันธ์กับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ อิทธิบาท 4 จักรวรรดิธรรม พรหมวิหาร 4 อคติ สัปปุริสธรรม ราชสังคหธรรม อปริหานิยธรรมถือว่าเป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับผู้ปฏิบัติงานราชการ ธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อพระราชาโดยตรง ธรรมเกี่ยวกับการควบคุมตนเอง ธรรมเกี่ยวกับการทำงานโดยตรง และหลักธรรมที่สัมพันธ์กับราชวสุธรรม หากผู้ปฏิบัติราชการนำไปใช้ในองค์กร ในหน่วยงาน หรือนำมาใช้ในการปกครองประเทศ ก็จะทำให้เกิดความสงบสุข ในปัจจุบันนี้บ้านเมืองมีปัญหามากเกิดความวุ่นวาย ไม่ใช่พระพุทธศาสนาไม่มีหลักธรรมให้ศาสนิกชนนำไปปฏิบัติ พระพุทธศาสนามีธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติสำหรับข้าราชการไว้ดังที่เสนอไว้ข้างต้น แต่ข้าราชการหรือผู้ปกครองไม่เรียนรู้ปฏิบัติจึงเกิดปัญหาตามมาอย่างมากมาย หากข้าราชการมีความบากบั่น อดทน สามารถทำให้หน่วยงานและสังคมมีธรรมเป็นเครื่องคุ้มครอง ก็จะ使人ในประเทศอยู่กันอย่างสงบสุขด้วยดี เพราะระบบราชการเป็นกลไกสำคัญในการบริหารงานของภาครัฐที่ถูกประดิษฐ์คิดค้นขึ้นให้มีลักษณะเป็นองค์กรที่มีโครงสร้างขนาดใหญ่ประกอบด้วยระบบ ระเบียบ กฎเกณฑ์ที่มีความเป็นมาตรฐานในการบังคับใช้อย่างเสมอภาคกันเพื่ออำนวยความสะดวกสาธารณะแก่ประชาชนในประเทศนั้น ๆ

3. การประยุกต์หลักราชวสดีธรรมในการควบคุมตนเอง คือการนำหลักธรรมมาใช้ในการเปลี่ยนหรือยับยั้งอารมณ์ พฤติกรรม และความปรารถนาตามธรรมชาติของบุคคล ในการตอบสนองต่อเป้าหมาย และเพื่อเป็นการกระทำตามกฎหมายหรือบรรทัดฐานของสังคม เช่น เป็นผู้มีสติ ปัญญา นำไปสู่ความดีงาม ความรู้ มีสัจจะในตนเอง ไม่คิดลำเอียงเข้าข้างใดข้างหนึ่ง และเป็นผู้สังวร มีหิริ คือ ละอายใจต่อการทำชั่วทั้งปวง และมีโอตตปปะ คือ มีความกลัวตัวบาปต่อการทำชั่ว เพื่อที่ชักนำให้คนทั้งหลายมาประสานกัน และพากันไปสู่จุดหมายที่ดีงาม

การประยุกต์หลักราชวสดีธรรมในการปฏิบัติต่อผู้อื่นการมีธรรมะในหลักเมตตา ความรักใคร่ ที่ปรารถนาให้ทุกคนมีความสุข มุทิตา ความพลอยยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดีมีสุข อุเบกขา ความวางใจเป็นกลาง ความวางเฉย ไม่ยินดียินร้าย เสียใจและดีใจ ทาน คือ การแบ่งปันให้ปันสิ่งของที่ตนมีอยู่แก่ผู้ที่สมควรให้การสงเคราะห์ซึ่งใช้ธรรมข้อนี้จะอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข เป็นธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจคน เป็นสิ่งประสานหมู่ชนไว้ในความสมัครสมานสามัคคี ประกอบด้วย และความอ่อนน้อมถ่อมตน ไม่หยิ่งโสโอหัง ไม่โอ้อวดเกินความจริงนี้จะอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข เป็นธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจคน เป็นสิ่งประสานหมู่ชนไว้ในความสมัครสมานสามัคคี ประกอบด้วย ความอ่อนน้อมถ่อมตน ไม่หยิ่งโสโอหัง ไม่โอ้อวดเกินความจริง ไม่ยกตนสูงและกดคนอื่นให้ต่ำ มีความสุภาพ ให้เกียรติผู้อื่น รู้กาลควรไม่ควร โดยเน้นเรื่องของภายในจิตใจเป็นหลักทำอะไรก็จะลุล่วงไป ด้วยดีไม่มีอุปสรรค

การประยุกต์หลักราชวสดีธรรมในการทำงานโดยอาศัยหลักของศีล 5 เป็นหลักธรรมที่สร้างความปรองดองสมานฉันท์ให้คนในชาติพัฒนาตัวเอง ให้สำรวมระวังไม่ให้ผิดศีล พัฒนาสมาธิ และปัญญาขึ้นมา และทำให้บุคคลที่รักษาศีล 5 โดยสมบูรณ์ ปราศจากโรคภัยเบียดเบียน ทรัพย์สมบัติที่อยู่ในความปกครองจะมีความปลอดภัยจากโจรผู้ร้ายมาทำร้าย ระหว่างลูก หลาน สามีและภรรยาจะอยู่ร่วมกันด้วยความผาสุก เมื่อพูดอะไรจะมีแต่ผู้เคารพเชื่อถือ และจะเป็นผู้มีสติปัญญาดี และเฉลียวฉลาด เป็นต้น และอาศัยหลักความสันโดษ มีความสามารถที่อยู่ตามความสมควร หลังจากได้ผลผลิตมาแล้วก็ใช้สอยบริโภคตามสมควรแก่อัตภาพ มีความพอใจและเอิบอ้อมต่อการสร้างสรรค์ผลงาน ได้มาเท่าไรก็พอใจ เพราะถือว่าได้ทำเต็มความสามารถแล้วเรียกว่าพอใจตามกำลังของตน ความสันโดษก็คือความไม่โลภนั่นเอง พอใจในสิ่งสิ่งที่ตนได้รับ

อภิปรายผลการวิจัย

1. ราชวสดีธรรมในวิสูตรชาดก พบว่า ราชวสดีธรรมในวิสูตรชาดก เป็นหลักของผู้ปฏิบัติ ราชการ 49 ประการ เรื่องราวของวิสูตรชาดกนั้นมีปรากฏในพระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกายมหานิบาต

ชาตก เป็นชาตกลำดับที่ 545 อีกทั้งยังเป็นชาตกเรื่องที่ 9 ในทศชาติชาตก ในวิรุทธชาตก (ขุ.ชา. (ไทย) 28/546/391) ได้กล่าวถึง พระโพธิสัตว์ทรงแสดงการบำเพ็ญบารมี 10 ประการ ก่อนมาตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ในเรื่องวิรุทธชาตกนี้ พระโพธิสัตว์ทรงเสวยพระชาติเป็นพระวิรุทธบัณฑิต และทรงบำเพ็ญสังขารมี แม้ว่าจะเป็นหลักธรรมที่เป็นข้อปฏิบัติที่จะนำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าในการรับราชการที่ใช้สำหรับราชการซึ่งเป็นผู้ได้บังคับบัญชาที่จะพึงปฏิบัติต่อพระราชา หรือเป็นผู้บังคับบัญชาโดยตรงก็ตามที แต่ก็ย่อมนำมาประยุกต์ใช้กับผู้นำ หัวหน้า นักบริหาร นักการเมือง ระดับต่าง ๆ ได้ หลักปฏิบัติราชการตามแนวราชวสดีธรรมดังกล่าวนี้แม้จะพูดในบริบทหรือความคิดแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ แต่ก็สามารถประยุกต์ใช้กับงานทุกประเภทไม่ว่างานหลวงหรืองานเอกชน ไม่ว่างานที่อยู่ภายใต้ระบอบการปกครองใด แม้การทำงานในปัจจุบันมีกระบวนการซับซ้อนขึ้น เช่น การปรับแผน การวางแผน การตั้งเป้าหมาย การควบคุม การประเมินผล ก็ยังต้องอาศัยข้าราชการหรือผู้ปฏิบัติงานที่มีคุณสมบัติต่าง ๆ จึงจะได้ผลดีและรวดเร็ว

2. ความสัมพันธ์ระหว่างราชวสดีธรรมกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา พบว่า หลักคุณธรรมสำหรับข้าราชการตามแนวราชวสดีธรรม เป็นหลักคำสอนที่ข้าราชการจำเป็นต้องประพฤติปฏิบัติ เพราะเป็นผู้ใกล้ชิดกับพระมหากษัตริย์ และมีบทบาทสำคัญในการช่วยบริหารบ้านเมือง อาจสามารถเรียกได้ว่าเป็นผู้ที่มีอำนาจรองลงมาจากองค์พระมหากษัตริย์ซึ่งอาจใช้อำนาจในทางที่ผิดได้ จึงมีคำสอนอันเป็นจริยธรรมให้ประพฤติให้ถูกต้อง หลักคุณธรรมสำหรับข้าราชการตามแนวราชวสดีธรรม เป็นหลักคำสอนที่ข้าราชการจำเป็นต้องประพฤติปฏิบัติ เพราะเป็นผู้ใกล้ชิดกับพระมหากษัตริย์ มีบทบาทสำคัญในการช่วยบริหารบ้านเมือง อาจสามารถเรียกได้ว่าเป็นผู้ที่มีอำนาจรองลงมาจากองค์พระมหากษัตริย์ซึ่งอาจใช้อำนาจในทางที่ผิดได้ จึงมีคำสอนอันเป็นจริยธรรมให้ประพฤติให้ถูกต้อง ผู้เขียนจะได้อภิปรายหลักธรรมตามแนวราชวสดีธรรม โดยจัดหลักธรรมตามแนวราชวสดีธรรมในการปฏิบัติราชการออกเป็น 3 หมวดหมู่ คือ หลักธรรมสำหรับการปฏิบัติต่อผู้อื่น หลักธรรมสำหรับควบคุมตนเองและหลักธรรมสำหรับการทำงาน ดังนี้

2.1 หลักธรรมสำหรับการปฏิบัติต่อผู้อื่น คือ การมีเมตตาจิต การมีเมตตา การมีอุเบกขา การมีความอ่อนน้อมถ่อมตน เป็นต้น เป็นธรรมที่ผู้ปฏิบัติราชการต้องนำไปใช้ในการปฏิบัติราชการให้บริการประชาชนอย่างเต็มกำลังความสามารถด้วยความเป็นธรรม เอื้อเฟื้อ มีน้ำใจ และใช้กิริยาวาจาที่สุภาพอ่อนโยน เมื่อเห็นว่าเรื่องใดไม่สามารถปฏิบัติได้หรือไม่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของตนจะต้องปฏิบัติ ควรชี้แจงเหตุผลหรือแนะนำให้ติดต่อหน่วยงานหรือบุคคลซึ่งตนทราบว่ามีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้น ๆ โดยประพฤติตนให้เป็นที่เชื่อถือของบุคคลทั่วไป

2.2 หลักธรรมสำหรับการควบคุมตนเองของข้าราชการ คือ การมีสติ การมีปัญญา การมีความซื่อสัตย์ มีความสุจริต เป็นต้น เป็นธรรมที่ผู้ปฏิบัติราชการต้องนำไปใช้ในการประพฤติตนให้เหมาะสมกับการเป็นข้าราชการ ต้องพัฒนาตนเองให้มีคุณธรรม จริยธรรม เป็นหลักการของผู้ที่รับราชการควรยึดถือปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันอย่างเป็นสุขในองค์กร การมีคุณธรรม จริยธรรมที่ดีนั้นต้องเกิดจากปัญญาพร้อมทั้งมีความเป็นผู้นำสูง มุ่งประสิทธิภาพและประสิทธิผล เป็นผู้คิดริเริ่มและพัฒนาสิ่งใหม่ ๆ ได้อยู่ตลอดเวลา มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ และไม่แสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ

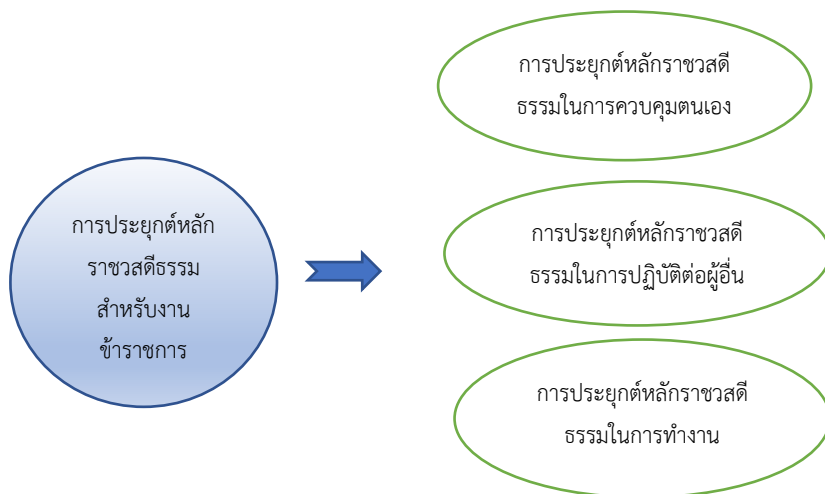
2.3 หลักธรรมสำหรับการทำงาน of ข้าราชการ คือ มีศีล มีความเพียร การรู้จักประมาณ เป็นธรรมที่ผู้ปฏิบัติราชการต้องนำไปใช้ในการปฏิบัติงานราชการอย่างเต็มกำลังความสามารถ รอบคอบ รวดเร็ว ขยันหมั่นเพียร ถูกต้องสมเหตุสมผล โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของทางราชการและประชาชนเป็นสำคัญ นอกจากนั้นจะต้องศึกษาและพัฒนาตนเองให้มีความรู้ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ด้านการสร้างระบบและการใช้ข้อมูลข่าวสารทางคอมพิวเตอร์ ตลอดจนเครื่องมือและอุปกรณ์ที่ทันสมัยอื่น ๆ เพื่อรักษาความลับของทางราชการอย่างเคร่งครัด และพึงดูแลรักษาและใช้ทรัพย์สินของทางราชการอย่างประหยัด คู้มค่า มีความระมัดระวังมิให้เสียหายให้เสมือนเป็นทรัพย์สินของตนเอง

3. การประยุกต์หลักราชวสดีธรรมสำหรับงานข้าราชการ พบว่า เป็นการนำหลักธรรมมาใช้ในระบบราชการเป็นกลไกสำคัญในการบริหารงานของภาครัฐที่ถูกประดิษฐ์คิดค้นขึ้นให้มีลักษณะเป็นองค์กรที่มีโครงสร้างขนาดใหญ่ประกอบด้วยระบบ ระเบียบ กฎเกณฑ์ที่มีความเป็นมาตรฐานในการบังคับใช้อย่างเสมอภาคกันเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในประเทศนั้น ๆ

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาการประยุกต์หลักราชวสดีธรรม พบว่า ราชวสดีธรรมเป็นหลักปฏิบัติราชการ 49 ประการ เพื่อเป็นหลักยึดในการปฏิบัติหน้าที่สำหรับผู้ที่รับราชการสำหรับยึดถือในการปฏิบัติหน้าที่ ตลอดจนการแก้ไขปัญหา เพื่อให้เกิดความก้าวหน้าในหน้าที่การงานโดยสามารถแบ่งออกเป็นหลักในการปฏิบัติตนต่อพระมหากษัตริย์ และหลักการวางตนในฐานะข้าราชการ ผู้วิจัยได้นำหลักราชวสดีธรรมมาประยุกต์กับหลักธรรมอื่น ๆ ในพระพุทธศาสนา เช่น การมีความเพียร หมายถึง การรู้จักประมาณตน ปฏิบัติตนให้มีความมุ่งมั่นโดยเฉพาะการทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวม วางตนให้เหมาะสมแก่ฐานะ รู้จักประมาณในการบริโภคใช้สอยทรัพย์สินที่มีอยู่ หากผู้ปฏิบัติงานราชการมีความขยันหมั่นเพียร เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้บุคคลมีความเจริญก้าวหน้าและ

ประสบความสำเร็จในชีวิต คนขยันหมั่นเพียรยอมท้อทั้งตนเองและครองตนได้ เช่น การที่ผู้ปฏิบัติราชการไม่เห็นแก่การหลบนอนจนแสดงให้เห็นว่าเป็นการเกียจคร้าน ซึ่งเป็นการแสดงออกถึงความไม่เคร่งครัดในการปฏิบัติงานราชการ หากผู้ปฏิบัติราชการปฏิบัติเช่นนี้ก็จะส่งผลให้ผู้อื่นรักใคร่ และทำให้ผู้บังคับบัญชาไว้วางใจในการปฏิบัติงาน การประยุกต์หลักราชวสดีธรรมสำหรับงานราชการ หากผู้ปฏิบัติราชการ เช่น ผู้นำ หัวหน้า นักบริหาร นักการเมืองระดับต่าง ๆ นำหลักราชวสดีธรรมมาใช้ในการปฏิบัติงานราชการ ก็จะทำให้เกิดผลดีกับหน่วยงาน ตนเอง และเพื่อนร่วมงาน และเกิดความเจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติงานราชการ

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. องค์การของภาครัฐ เอกชน ควรมีนโยบายส่งเสริมความรู้ด้านหลักราชวสดีธรรมสำหรับงานข้าราชการ โดยแบ่งกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ที่ประสบความสำเร็จในงานแล้วอบรมขัดเกลาจิตใจข้าราชการในปัจจุบัน เพิ่มคุณค่าการฝึกทักษะของข้าราชการ ที่มีความเก่งบวกความดีตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ให้นำองค์กรไปสู่ความสำเร็จในการปฏิบัติด้านการควบคุมตนเอง การปฏิบัติต่อผู้อื่น และการทำงานอย่างมีคุณค่า เพื่ออบรมขัดเกลาจิตใจ ด้วยการประยุกต์หลักราชวสดีธรรม นำไปพัฒนาสังคม

2. กลุ่มข้าราชการให้เกิดความร่วมมือในทุกภาคส่วนในการกำหนดนโยบายและออกแบบแนวทางการพัฒนาที่นำไปสู่ภาคปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมและสามารถนำไปใช้ในสังคมแบบมีส่วนร่วม โดยให้มีเนื้อหาหลักธรรมสอดแทรกในการจัดการอบรมทุกครั้งแนะนำการฝึกกิจกรรมในการสร้างสติกับข้าราชการเป็นขั้นพื้นฐานให้สามารถปฏิบัติได้จริง

3. กลุ่มข้าราชการ หรือผู้จัดกิจกรรมอบรมเรื่องหลักหลักราชวสดีธรรม เพื่อพัฒนาข้าราชการในในสังคมไทย

เอกสารอ้างอิง

- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิชาญ สัตขำ. (2559). การบริหารแบบระบบราชการกับประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของข้าราชการและพนักงาน อำเภอยะนิงราย จังหวัดร้อยเอ็ด. (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกริก.
- สายวรุณ น้อยนิมิต. (2552). อรรถกถาชาดก: การศึกษาในฐานะวรรณคดีคำสอนของไทย และความสัมพันธ์กับวรรณคดีคำสอนเรื่องอื่น. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต). คณะอักษรศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระวันเพ็ญ กนโก. (2556). วิเคราะห์หลักสัจจะที่ปรากฏในวิสูตรบัณฑิตชาดก. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาวัลลภ บุญล้อม. (2548). การศึกษาเปรียบเทียบ วรรณกรรมชาดกเรื่องวิสูตรบัณฑิตฉบับพระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหลวงชินวราวุฒินันท์ กับฉบับภาคเหนือและภาคอีสาน. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุวรรณา เกรียงไกรเพชร. (2530). อ้างถึงใน สายวรุณ น้อยนิมิต อรรถกถาชาดก : การศึกษาในฐานะวรรณคดีคำสอนของไทย และความสัมพันธ์กับวรรณคดีคำสอนเรื่องอื่น. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต). คณะอักษรศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พัฒน์ เพ็งผลา. (2528). ประวัติวรรณคดีบาลี. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.